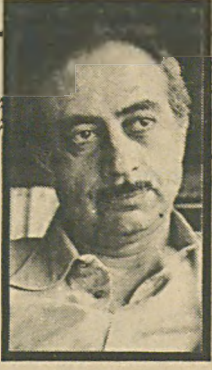


Düşünceleriyle yaşayan **ABDİ İPEKÇİ**

77500070  
**Milliyet**







# Düşünceleriyle yaşayan **ABDİ İPEKÇİ**

## Teşvikiye'de atılan bir kurşun, dünyada bomba gibi patladı

# «Abdi İpekçi unutulmayacaktır»

Özer YELÇE

**İ**STANBUL'un Teşvikiye semtinde atılan bir kurşun Londra'da, Paris'te, Bonn'da, Washington'da, Atina'da, Moskova'da bomba gibi patladı...

Washington Post'un sorumlu yazı işleri müdürü, önüne getirilen telex haberindeki **"Urgent"** kelimesi iğdörünce irkil-di... Onemli bir şey olmalıydı.

Frankfurter Allgemeine'nin gece sekreterinin önüne gelen Associated Press bültenlerinin içinden biri âdeta diğerlerinin arasında kendini zorluyor, ileri fırlamak istiyordu... Onun üstünde de **"Urgent"** yazıyordu.

Paris'de Le Monde'un yazı işleri masasının üstü günün önemli haberleri ile doluydu. Birden Agence France Press'in telexi daha güçlü çalmaya başladı âdeta... **"Flash... Flash... Flash..."** diye gelen not, aşağıda yazılan haberin çok önemli olduğunu belirliyordu.

Londra'da BBC Merkezi'nin dinleme servisinde kulağını TRT'ye uyduran görevlisi birden duyduğu sesle heyecanlandı... **"Milliyet gazetesi Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi öldürüldü"** diyordu TRT...

İşte Teşvikiye'de atılan bir kurşun Washington'dan Londra'ya, Frankfurt'dan Paris'e böyle anında duyuldu ve bomba gibi patladı.

Haber bütün dünya gazeteleri büyük başlıklarla verdiler. Amerikan televizyonları birinci haber olarak gösterdi... Böylesine bir haber doğağ olarak tepkilere yol açacaktı. Tepki ne denli büyük olursa olsun, ortada bir gerçek bütün çıplaklığı ve acılığı ile:



## «Abdi İpekçi artık yoktu»

Tepkiler ardı arkası kesilmeden gelmeye başladı. Radyolar gazeteler İpekçi'nin öldürülmesinden duydukları üzüntülerini anlatıyorlardı, söylediklerine yazdıklarına...

Yazılanlar gidene geri getiremiyorlardı kesinlikle ama, üstünden bir yıl geçmesine karşın akıllardan çıkmayan sözler vardı yazılanlar arasında...

Örneğin Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in Abdi Bey'in eşine, Sibel İpekçi'ye gönderdiği telgraf:

**"Özel bir saygı beslediğim kocanızın feci ölümünden ötürü size samimi başsağlığı dilerim."**

İpekçi o günlerde Karamanlis'le de görüşmüş ve uzun süreden bu yana, ortalama 17 yıldan beri kesik olan Türk - Yunan gazeteciler diyalogunun kurulmasına çalışmıştı... Nitekim, iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesi de iki ülke gazetecilerinin yakınlaşmasından kaynaklanacaktı.

Abdi İpekçi ılımlı tutumu, insanları, ülkeleri dostluğa iten yaklaşımları ile dünya kamuoyunda kendine özgü bir yer yaratmıştı.

Söylenen her sözle bu yerin ne denli güçlü olduğu çıkıyordu... Örnek mi? İşte Amerika Birleşik Devletleri Haber Alma Örgütü Başkanı Reinhard'ın sözleri **"Abdi İpekçi, itidali yitiren dünyada itidalin sesiydi."**

İşte Almanya'nın Sosyal Demokrat Partisi'nin Başkanı Willy Brandt: **"İpekçi'nin öldürülmesine çok üzülüm. Türk-Yunan gazetecilerinin yakınlaşmalarını sağlamak için gösterdiği çabalar unutulmayacaktır. Başsağlığı dilerken onu unutmayaacağımızı hatırlatırım."**

İşte İsviçre'de yayınlanan Neue Züricher Zeitung'un yorumu: **"İpekçi, Türkiye'deki sağduyunun sesiydi."**

İşte BBC'nin Abdi Bey'i tanımlama cümlesi: **"Şiddete karşı olan İpekçi şiddetin kurbanı oldu."**

İşte Yunan Basını: **"Sadece dostu olan Türk öldürüldü."**

İşte Almanya'nın Sesi Radyosu'nun yorumundaki ilk cümle: **"İpekçi ile birlikte akıl ve mantık da kallesçe arkadan vurulmuştur."**



## Abdi İpekçi gazeteciydi

Abdi İpekçi gazeteciydi... Hem de **"Gazeteci"** deyince belki de ülkemizde akla gelen ilk isimdi... Dünyada ise Abdi İpekçi'nin gazeteci olduğunu bilmeyen gazeteci çok azdı...

Bu nedenle dünya basın kuruluşları Abdi İpekçi'ye, hakkı olan sözleri söylediler...

Örnek mi? İşte Peter Galliner, Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), Direktörü, İpekçi için şunları söylüyordu:

**"İpekçi sadece büyük bir gazeteci değildi. Aynı zamanda kendini insanlığın barış içinde yaşamasına adanmış bir gazeteciydi. Onun ölümü sadece Milliyet için değil, basın dünyası için de büyük bir kayıptır. Abdi unutulmayacaktır."**

IPI Başkanı Ronald MacDonald da İpekçi'yi yitirmenin ne denli büyük bir kayıp olduğunu, **"Kendini basın özgürlüğüne adanmış herkes için büyük kayıp"** diyerek niteliyordu...

Kuruluşlar, kişiler, gazeteler, radyolar, diplomatlar, kısacası insanlar Abdi İpekçi'nin büyüklüğünü ölümsüzleştirmek için sıraya girmişlerdi âdeta... Herkes aklına geleni değil, akıllardan çıkmayacakları söylüyordu... İpekçi'nin ülkesi için yaptıklarından söz ediyorlardı, O'nu kaybetmenin üzüntüsü içinde...

Örnek mi? Moskova Radyosu: **"Abdi İpekçi, değişik sosyo-politik düzenleri olan ülkelerle dostluk ilişkilerinin gelişmesinden yana olan gerçekçi görüşlü Türk gazetecilerinden biri olup, Türk-Sovyet iyi komşuluk ilişkilerinin sağlanmasından ve gelişmesinden yana idi."**

İskandinav basını: **"Abdi İpekçi uluslararası alanda meslektaşlarının kendisini hayranlıkla izlediği bir basın özgürlüğü savaşçısıydı."**

Le Monde: **"İpekçi, demokrasi ve sosyal adaletin savunucusuydu."**

- İpekçi'nin öldürüldüğü gece bütün dünya, haberi anında alınca büyük tepki gösterdi
- Karamanlis, Sibel İpekçi'ye gönderdiği başsağlığı mesajında üzüntülerini bildirdi
- Willy Brandt, «Onu unutmayaacağımızı hatırlatırım» dedi
- Amerika televizyonları, İpekçi'nin öldürülmesini ilk haber olarak verirken, «Arizona Republic» gazetesi, «Abdi İpekçi Dostumuzdu» diye başlık attı

Fransa'nın Türkiye Büyükelçisi Emile Cazimajou: **"Abdi İpekçi mesleğini kötüye kullanmayı hiçbir zaman aklına getirmeyecek, kendisini aşırılıklardan aynı derecede uzak tutan ılımlı, inancını yitirmeyecek kadar sorumluluk bilincine sahip bir kimseydi."**

İngiliz Büyükelçisi Derik Dodson: **"İpekçi uluslararası bir şahsiyetti. Kendisini tanımış olanlar uluslararası daha iyi anlayış için çabalarını anımsayacaklardır. Ve biz hepimiz onu çok arayacağız."**

Belki kitaplar, ciltler doldurdu Abdi İpekçi için dünyanın yazdığı, söylediği...

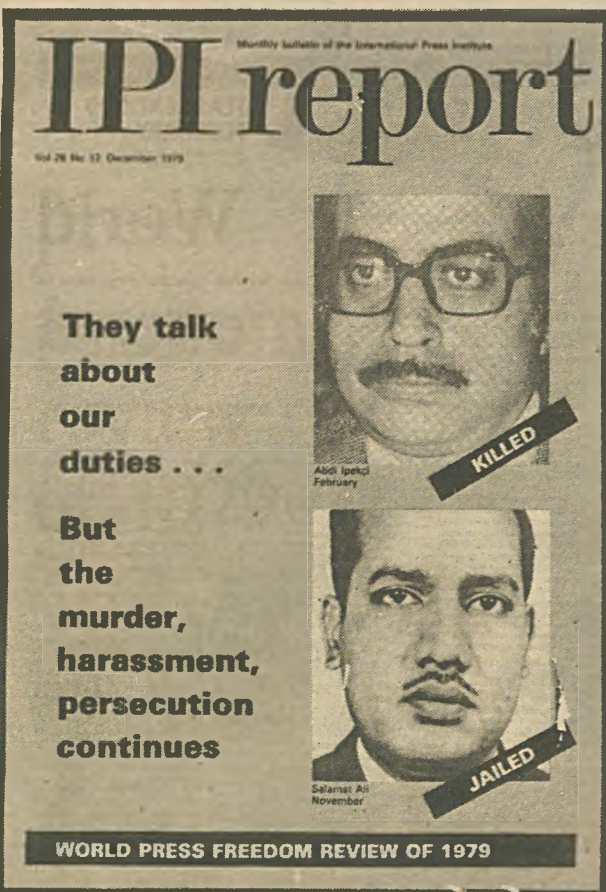
Teşvikiye'de atılan bir kurşun dünyada bir bomba etkisi yapmıştı ama bunun tepkisi bütün dünyayı bir noktaya getirmişti:

**"Abdi İpekçi ılımlı kişiliği, barışsever yapısı, büyük gazeteciliği ile uluslararası saygınlığa erişmiş ender insanlardan biriydi..."**

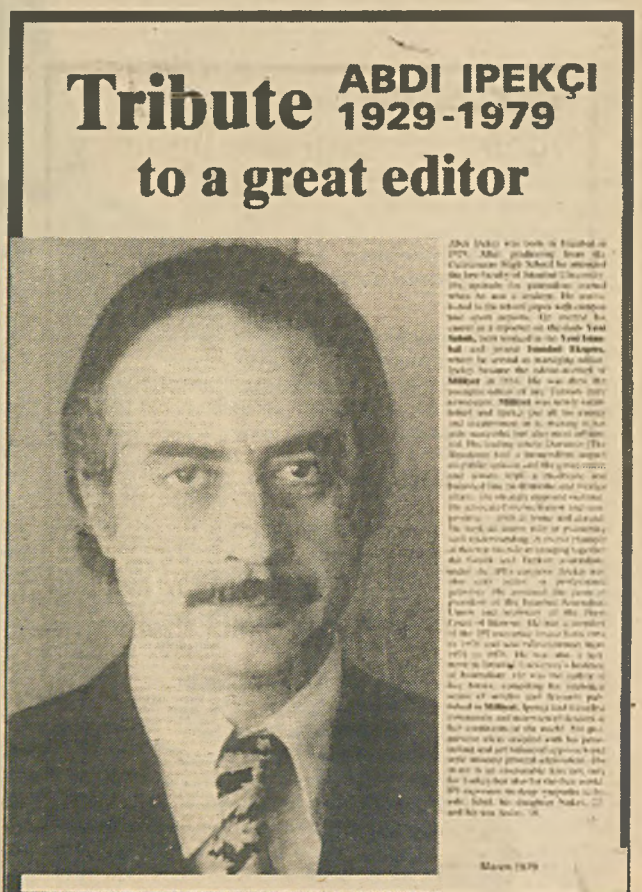
Ne yazılsa, ne söylene boştu... Bunu bilmeyen yoktu... Ama öldürülmesinin ertesi gününde Amerika'da yayınlanan **"Arizona Republic"** gazetesinde çıkan bir başlık bütün dünyanın tepkisini, duygularını, içtenliğini, üzüntüsünü iki kelime ile özetliyordu: **"ABDİ DOSTUMUZDU"**.



Abdi İpekçi'nin öldürülmesi anında dünya basınına yansısı... Ve dünya basını Abdi İpekçi'nin öldürülüşünü böyle verdi...



Öldürülmesinden sonra IPI de Abdi İpekçi'yi özel sayılarla andı...



İpekçi Uluslararası Basın Enstitüsü'nde (IPI), birçok görevde bulunmuştu...



# O ZAMAN TÜRKİYE DAHA İYİ, DÜZEN DAHA ADİL Mİ OLACAK?..

**O** KULLARDA, sokaklarda birbirlerini öldürenler...

Yaygın bir iç savaşa hazırlanırcasına tepeden tırnağa silahlananlar, evlerini cephaneliğe dönüştürenler...

Bankaları soyanlar...

Kitapları, kitapçıları benzin döküp yakanlar...

Konutları, dernekleri bombalayanlar...

Bütün bunları kışkırtanlar...

Daha iyi bir Türkiye, daha adil bir düzen için savaş-tıklarını sananlar...

Sadece birkaç yıl geride kalmış maceralardan ders almayanlar...

Emellerinizin, tasarılarınızın, hedeflerinizin ne olduğunu bilmiyoruz. Ama Türkiye'yi yeni bir 12 Mart'a zorla sürüklediğiniz ortada. Ve hızla olgunlaştırdığınız ortamın sonunda getirteceğiniz yeni 12 Mart dönemi, eminiz

eskisini arattırarak... Ne sağın, ne de solun özgürlüğü kalacak...

O zaman Türkiye daha iyi, düzen daha mı adil olacak?

Ama uğruna savaştığınızı sandığınız halka, terörist eylemlerinizle o kadar ters düşünüyorsunuz ki, oluşturduğunuz ortamdan ötürü sağa da sola da özgürlük tanımayan otoriter bir rejimin özlemine duymaya başlayanların sayısı çoğalıyor.

29 MART 1977 tarihli Milliyet'ten

ABDİ İPEKÇİ

## MESAJLAR

**“Anarşi ve terörün kurbanlarının kanları yerde kalmayacak”**

1 şubat 1979 günü menfur bir suikastin kurbanı olan gazeteniz Genel Yayın Müdürü Merhum Abdi İpekçi'yi, ölümünün birinci yıldönümünde rahmetle anıyor, bu vahşet ve dehşet dolu cinayeti nefretle tel'in ediyorum.

Ailesi efradına, yakınlarına, gazetenize ve basın camiasına taziyetlerimi teyid ediyorum.

Bunca dökülen kandan, bunca kaybedilen candan sonra anarşi, terör, yıkıcılık ve bölücülüğün bir devlet ve millet meselesi olduğunun artık anlaşılması bulunacağı umuyorum. Böylece, bu millî facia karşısına devletimizin bütün organları ve anayasal kuruluşlarımız, milletimizin bütün fertleri beraberce dikilecek, bu büyük afet meşru zeminlerde kalınarak, meşru güç ve yetkilere dayanılarak tesirsiz hale getirilmiş olacaktır.

Anarşi ve terörün kurbanlarının kanları yerde kalmayacaktır.

Milletimizin içine düşürüldüğü bu durum karşısında elemimin yanında bunun içinden çıkılacağına olan inancım da sonsuzdur.

Bu düşüncelerle gazetenize ve basın camiasına saygılarımı sunuyorum.

## DEMİREL

**“O'nu her zaman hayranlıkla anacağım”**

Abdi İpekçi, gazetecilikte doğruluğun bir simgesiydi.

Yazılarıyla demokrasimizin bir güvencesiydi.

Türk basınının dünyada kıvancıydı. Yüreği insan sevgisiyle, barış isteğiyle doluydu.

Ona kıyan eller, insanlığın ve Türk ulusunun iyiliğini istemeyenlerdir.

Abdi İpekçi'nin sağlam dostluğuyla her zaman övüneceğim.

Onu her zaman hayranlıkla anıyorum ve anacağım.

## ECEVİT

ADRES: Nispetiye Caddesi No: 65 İSTANBUL (Şubhane) TELEGRAF: MİLLİYET (İstanbul) POSTA KURUMU: 402 (İstanbul) TELEFON: 22 44 10 (Şubhane) YIL: 29, SAYI: 11226

BUGÜN 16 SAYFA 350 KURUS

**Milliyet** Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALI NAĞI KARACAN

Alitalia Hergün: 16.25-Roma

CUMA 2 ŞUBAT 1979

Evine giderken silahlı saldırıya uğrayan

# ABDİ İPEKÇİ ÖLDÜRÜLDÜ



Abdi İpekçi, 1916'da İstanbul'da doğdu. Cumhuriyetçi bir ailede büyüdü. İlk ve ortaokulu İstanbul'da yaptı. İstanbul'da İktisadi İlimler Enstitüsü'nde hukuk eğitimi gördü. 1940'da İstanbul'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1941'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1942'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1943'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1944'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1945'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1946'da Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1947'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1948'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1949'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1950'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1951'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1952'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1953'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1954'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1955'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1956'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1957'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1958'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1959'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1960'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1961'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1962'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1963'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1964'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1965'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1966'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1967'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1968'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1969'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1970'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1971'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1972'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1973'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1974'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1975'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1976'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1977'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1978'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1979'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1980'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1981'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1982'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1983'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1984'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1985'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1986'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1987'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1988'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1989'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1990'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1991'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1992'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1993'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1994'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1995'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1996'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1997'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1998'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 1999'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2000'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2001'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2002'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2003'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2004'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2005'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2006'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2007'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2008'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2009'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2010'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2011'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2012'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2013'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2014'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2015'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2016'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2017'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2018'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2019'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2020'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2021'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2022'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2023'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2024'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu. 2025'de Ankara'da hukuk fakültesi mezun oldu.

**KURUSUNUN KIRDIĞI KALEMİ**



Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi, evine giderken silahla vuruldu. Kurşun kalem kırıldı.

**SALDIRI HER YERDE KINANDI**

AP ajansı haberi dünyaya böyle yaydı.

**“Bu cinayet, demokrasiye ve Türkiye'nin saygınlığına karşıdır”**

**Yerli, yabancı basın kuruluşları cinayet karşısında büyük tepki gösterdi**

**“Menfur cinayetten büyük üzüntü duyduk”**

**Türkes: “Bu kanlı suikast Türk demokrasisine yönelmiştir”**

**ABDİ İPEKÇİ'NİN SON DURUM YAZISI**

**İRAN'DA BEKLENENLER**

**Diğer Haberler**

3 ilde öğretmenlerin 1 milyon liraya aşan maaşlarını taşıyan mütevelliler sayıldı

İvedi yardım için Lennep Ankara'nın onayını bekliyor

14 yıllık sürgünden dönen Humeyni İran'da





Abdi İpekçi'nin yitirilmesinin ilk yıldönümünde düzenlenen forumda (sağdan sola doğru) Doç. Emre Kongar, Prof. Aydın Aybay, Prof. Macit Gökberk ve Ali Gevgilili bir arada görülüyor

**Prof. GÖKBERK**

İpekçi, yazıları ve inançlarıyla hoşgörü düşüncesini sonuna kadar savunmuş bir yazardı. İnsanı, "insan" yapan değerler, ancak bir özgürlük ve hoşgörü ortamında gerçeklik kazanabilir. Rönesans ve Reform sonrasında Avrupa'da ortaya çıkan "akıl kültürü" Türkiye'ye ancak Tanzimat'la birlikte girebilmiştir. Hoşgörü'nün temelinde, kuşkuculuk vardır. Kişi, böylece kendi düşüncesinden bile kuşku duymaktadır. Hiçbir düşüncenin, mutlak ve salt doğruluğu yoktur. Doğruya, ileri'de varılabilir. Çoğulcu demokrasi'de de, tüm düşüncelerin kendi içinde bir doğruluğu vardır. Türkiye'de bugünkü terör ve anarşinin altında, hoşgörü olmayışı yatmaktadır. Atatürk'ün büyük hoşgörüsü ise, "Yurtta barış, dünyada barış" sözünde kendini göstermektedir. Barış, ancak kendi düşüncesinin karşısındaki inançlara da hoşgörü gösterilirse olabilir. Oysa, son otuz yılda Türk insanının dünyayla ilgisini kesmek isteyen bir taşra ufku ortaya çıkmış bulunmaktadır. Geri bir tarımsal yapıdan ileri bir sanayi düzenine geçerken iyice sarsılan Türkiye, bu büyük sarsıntıyı atlatabilmek için, İpekçi'nin de önerdiği gibi, akılcı ve hoşgörülü bir tutumu gereksinmektedir.

**Prof. AYBAY**

Çoğulcu demokrasi'ye yürekten bağlı bir yazar olan İpekçi, tüm yazarlık yaşamında bunun savaşımını vermiştir. Çoğulcu demokrasi, "çok düşünceli" ve "çok odaklı" bir toplumsal yaşama biçimidir. 1961 Anayasası'nda Türkiye için kabul edilen biricik yöntem de, budur. Oysa, her düşüncenin toplumda saygın olmasını, her düşüncenin özgürce örgütlenmesini savunan bu anlayış, yaşadığımız bunalımlı dönemde, özünden boşaltılmak istenilmektedir. Terör bir gerekçe olarak gösterilip çıkar yolun özgürlükleri kısmak olduğu öne sürülmektedir. Terör ve bölücülük, yasalara göre ağır biçimde cezalandırılması gereken suçlardır. Bunu yapamayan iktidarın, özgürlüğe kısıntılar getirmesi onaylanamaz. Hele düşünce alanında birtakım aşırılıklar yaratıp savaş çığıllıkları kopartmak, hukuk devleti kavramıyla bağdaştırılmaz. Eğer parlamento artık alışılmış davranışını bırakarak, başta hükümet olmak üzere her sorumludan hesap soran bir işlevi kavuşturulabilirse, ne baskı yasalarına, ne de DGM ve benzerlerine gerek kalır. İpekçi, bir çoğulcu demokrasi yanlısı ve Atatürk'ü olarak, kişiliğinde ileri açık, çok boyutlu çözümleri temsil ediyordu.

**Doç. KONGAR**

İpekçi sağ olsaydı, Türkiye'nin görünümünü herhalde son derece "olumsuz" sayardı. Hızla çıkarılan baskı yasaları'nın varlığı, politik düzeyde, şiddete boyun eğildiğinin de bir kanıtıdır. Olayları cezalar ya da asmalar ile önlemeye yönelik bu anlayışlar, aslında, şiddetin tâ kendisidir. Sağlıklı yol ise, şiddete yol açan etkenleri soğukkanlılıkla inceler; şiddet'e, düşünce değil, yöntem açısından eğilir. Terör'e karşı tek reçete, demokrasiyi güçlendirmektir. Oysa, Türkiye'de tüm düşüncelerin örgütlenmesine hâlâ olanak verilmemesi gibi, 18-21 yaş kuşağındaki genç insanlar ve yurt dışındaki işçiler oy hakkından da yoksun bırakılmaktadırlar. Güncel düzeyde ülkeyi karanlığa mahkûm eden bu etkenlere karşın, gelecek son derece aydınlık'tır. Karanlık eylemler, doğruya ve güzele yönelenlerin saflarının daha sıklaşmasına da yol açacaktır. Atatürk, İnönü ve 27 Mayıs deneyleri, Türkiye'de çoğulcu demokrasinin gelişiminde üç ilginç aşamadır. Sıkılan kanlı kurşunlarla Türkiye'nin demokratik gelişiminden sapması, söz konusu bile olamaz. Özgürlük ve üretim bilincini artıran toplum, demokrasi ister. İpekçi, bu gerçekleri savunduğu için öldürüldü.

# Türkiye'nin Gelişimi, Hoşgörü, Terör ve İPEKÇİ

★ Ali GEVGİLİLİ — "Milliyet Gazetesi Başyazarı ve Genel Yayın Yönetmeni Abdi İpekçi, aramızdan ayrıldı bir yıl geçmiş bulunuyor. İpekçi, Türkiye'nin büyük bir bunalım anında öldürüldü. Bunalım, bugün de süregeliyor.

**KATILANLAR**

Prof. Dr. Macit GÖKBERK (Felsefeci), Prof. Dr. Aydın AYBAY (i.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi), Doç. Dr. Emre KONGAR (Hacettepe Üniversitesi Ö. Üyesi)

**Yöneten: ALİ GEVGİLİLİ**

Forumu yayına düzenleyen: Ayçe USSES

Türkiye'nin tarihsel ve toplumsal gelişimi içinde bütün bu olup bitenlerin kuşkusuz, belirli neden ve sonuç ilişkileri bulunmaktadır. Toplum, en azından yüzyıldır daha ileri, özgür ve demokratik yaşamın savaşlarını veriyor; o savaşların çeşitli aşamalarından geçiyor. İpekçi de, yaşamını toplumda özellikle demokrasinin yerleşmesine adanmış bulunan bir düşünce adamı. bir yazar, bir gazeteci'di. Aramızdan ayrılışının ilk yıldönümü nedeniyle düzenlenen bu forum, İpekçi'nin görüşlerinin de ışığında, modern toplumsal düzenlerde hoşgörü, özgürlük ve demokrasi kavramlarının nasıl ve neden geliştiğine değinmek, Türkiye'nin bu açıdan nasıl bir görünüm taşıdığını değerlendirmek ve özellikle terör'den hangi yollarla çıkılabileceğini araştırmak amacıyla'dır. Sayın Prof. Gökberk, çağdaş toplumsal gelişimde özellikle özgürlük ve hoşgörü kavramlarının yeri nedir? Sanayi Devrimi'ne gelen süreç, tarihsel olarak, düşünce düzeyinde hangi yollardan geçmiştir? Farklı sosyal görüşlerin karşılıklı etkileşimi, nasıl başarılabilmektedir?"



**Hoşgörü; başkalarına «katlanma» sanatı...**

★ Prof. GÖKBERK — "Özgürlük ve hoşgörü kavramlarının büyük önemi, bunların doğrudan doğruya "insan onuru" ile ilgili olmalarındandır. Başka bir deyişle, insan'ı "insan" yapan değerler, ancak bir özgürlük ve hoşgörü ortamında gerçeklik kazanabilir. Hoşgörü sözcüğünün kökeni, Batı dillerinin çoğundaki "tolerans" kavramının çıkış noktası olan Latince'deki "tolerare" sözüdür. Bu Latince sözün bir anlamı da, "dayanmak, katlanmak"tır. Buna göre, hoşgörü'nün bir tanımını şöyle yapabiliriz: Kişinin, kendinden başkasının düşüncelerini de geçerli sayması, böylece geniş bir görüş sahibi olduğunu göstermesidir. Burada görülmektedir ki, doğal olarak "bencil" bir yapıya sahip bulunan insan, baş-

kasının düşüncesinin "doğru" sayılmasına "katlanacak"tır. Bu da, kolay bir şey değildir. Hoşgörü acaba ne tür ortamlarda ortaya çıkmaktadır? Genellikle ancak dogmatizm ve fanatizm'in sarsıldığı yerlerde hoşgörü'yle karşılaşabilmektedir. Dogmatizm, bir düşüncenin doğruluğunda hiç tartışmasız direnen bir görüş demektir. Fanatizm de eleştiriye olanak tanımaz. Nerede eleştiri varsa, ister politik, ister dinsel olsun, nerede tek doğru sayılana gösterilen direnme sarsılmışsa, orada özgürlük ve hoşgörü ortamı bulunabilir. Tarihsel açıdan bakınca, bu kavramların özellikle XVI. yüzyılda oluşmaya başladığı gözlenmektedir. Din ve mezhep kavgalarının tüm Avrupa'yı altüst ettiği bu dönemde, Baudin, Spinoza, Lessing ve Locke gibi düşünürlerin önderliğinde, dinin tutuculuğunu ve katılığına sarsmak, başka anlayışların da var olabileceğini göstermek istenilmiştir. Tüm bu uğraşlar, XVI. yüzyılda Martin Luther'in dinsel reform hareketleriyle genişlemiş, bu din kargaşasını aşmak ve barışa yönelmek amacıyla sürdürülmüştür. Bugün, Türkiye'nin durumu da buna benzetilebilir. Gözü kapalı, hiçbir eleştiri tanımayan aşırı sağ ve sol uçların durumu, XVI. yüzyıl Avrupası'nın dogmatik ve fanatikleriyle pek farklı değildir. Hoşgörü, belli bir tarihsel gelişim ve birikim içinde ortaya çıkan bir kültür olayıdır. Es-

ki Yunan'da başlayıp sonradan dünyaya yayılan akılcı ve deneyci bir dünya görüşü vardı. Giderek din'i eleştirmekle ortaya çıkan bu görüş, "akıl kültürü" denebilir. Çağlar boyunca süregelen bu kültür, Avrupa'nın başta gelen özelliğidir. "Dünyayı aklıla kavramaya" yönelik hareketine, Türkiye ancak Tanzimat'la geçebilmiştir. İnsanın yolunu ve normlarını aklının ışığıyla bulması demek olan "aydınlanma" çağı, yeni bir dönem açmıştır. Ondan önce, din, gelenekler ve görenekler eleştiriye hiç uğramadan, olduğu gibi benimsenirdi. Akıl kültürü, bunların eleştirilme olanağını getirmiştir. Böylece, bütün bu kurumların ancak "görelî" bir değeri olduğu da ortaya çıkmıştır. Hoşgörünün temelinde, "kuşkuculuk" vardır. Kişi böylece kendi düşüncesinden bile biraz kuşku duymaktadır. Hiçbir düşüncenin mutlak ve salt doğruluğu yoktur. Doğruya, ileride varılabilir. Sözgelisi, çoğulcu demokrasi'de, tüm düşüncelerin kendi içinde bir doğru-



**«Mutlak doğru»ya karşı, «kuşkuculuk»...**

luğu vardır. Böylece, hiç kimsenin mutlak bir doğruluğu yoktur. Zaten başka türlü davranırsa, o zaman totaliter bir tutuma gidilmiş olunmaktadır.

Türkiye'nin XX. yüzyıl son çeyreğinde içinde bulunduğu karışık durum, Avrupa'nın XVI. yüzyıldaki mezhep kavgalarına benzetilebilir. Hoşgörü, Avrupa'nın o tür sorunlarını aşmasında büyük rol oynamıştır. Türkiye'de de hoşgörüyü desteklemek, bunalım ve anarşiye karşı çok yararlı olabilir. İpekçi, hoşgörü düşüncesini yazılarıyla ve inançlarıyla sonuna kadar savunmuş bir yazardı."



**İpekçi «çoğulcu demokrasi»ye inanıyordu**

★ GEVGİLİLİ — "Düşünce düzeyindeki özgürlük ve hoşgörü gereksinimi, sosyal ve politik düzeyde de demokratikleşme savaşıyla bütünleşiyor ve bunlar birbirlerini karşılıklı olarak etkiliyorlar. Sayın Prof. Aybay, Türkiye'de demokratik bir toplum olma yolundaki uğraşlar, hangi özellikleri taşımaktadır? Bu görünüm içinde, İpekçi'nin yazıları, siyasal davranışı ve tutumuyla, demokratik bir Türkiye'nin oluşumuna yaklaşım tarzı ne olmuştur? Türk toplumu bu açıdan İpekçi'nin yitilmesinden bu yana hangi gelişme ve sorunlarla karşı karşıyadır?"

★ Prof. AYBAY — "İpekçi, öncelikle, çoğulcu demokrasi'ye yürekten bağlı bir yazardı. Tüm yazarlık yaşamında, bunun savaşımını vermişti. Bugün Türk toplumunun içinde bulunduğu bunalımı, Durum" yazarının görüşü açısından bir yıl sonra yeniden değerlendirmek gerçekten yararlı olacaktır.

Çoğulcu demokrasi, çok düşünceli ve çok odaklı bir toplumsal yaşam biçimidir. 1961 Anayasası'nda Türk toplumu için kabul edilen biricik yöntem budur.

Çok düşüncelilik, her düşüncenin toplumda saygın olması; çok odaklılık ise her düşüncenin özgürce örgütlenmesidir. İkisi birlikte, bir anlamda, özgürlüğü oluşturmaktadır. Bugünkü bunalımlı dönemde tehlike olan da, budur. Birçok gerekçelerle çoğulcu demokrasinin özü boşaltılmak ve tek güvence olan özgürlüğün anlamı yitirilmek istenmektedir.

Tüm bu girişimlerin ortak amacı olarak "terör" gösterilmektedir. Bunun sonucu olarak bazı çevrelerce anayasal rejimin tümüyle tehlikeye olduğu ve tek çıkar yolun özgürlükleri kısmak olduğu öne sürülmektedir.

Oysa, öne sürülen gerekçelerle, alınması planlanan önlemler arasında bir bağlılık yoktur. Terör ve bölücülük, yasalara göre, ağır biçimde cezalandırılması gereken eylemlerdir. Yoksa bunların, derneklerin eylemlerinin ya da dernek kurma özgürlüğünün kısıtlanmasıyla bir ilgisi yoktur. Varolan yasalara gerekli cezalandırmaları yapıp olayları önleyemeyen siyasal iktidarın yurttaşların özgürlüğüne kısıntılar getirmesi onaylanamaz.



**Dernekler, terör ile bir tutulamaz**

Bu noktada, özellikle derneklerle ilgili önlemler üstünde durmak gerekir:

1. 1980'ler başlarının Türkiye'sinde, derneklerin "denetim altında bulunması" ve bunlarla ilgili "cezaların artırılması" yolunda bazı savlar ileri sürülmekte; bu önlemlerle, derneklerin yarattığı toplumsal rahatsızlıklardan kurtulacağı sanılmaktadır.

Bu görüşler, çoğulcu demokrasiyle çelişmektedir. Önce, dernek kurma özgürlüğünün neden bir anayasal hak olduğunu düşünmek gerekir. Yalnız siyasal partiler değil, dernekler de, toplumun siyasal görüşlerinin oluştuğu ve yansıtıldığı odaklardır. Bu bakımdan, dernekler de partiler kadar siyasal yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır.

2. "Denetim" konusunda da, varolan dernekler yasasında denetimi gerçekleştirecek kurullar zaten bulunmaktadır. Sözgelisi, cezaları gerektirecek tam 12 tane dernek suçu vardır. Bunların içinde çok ilginç olan bir madde ise, yasa hükümlerini yerine getirmeyen dernek yöneticileri için başka bir ceza verilmemişse, "6 aya kadar tutuklama" cezası verilebileceğini bile öngörmektedir. Bu, çok geniş kapsamlı bir cezadır.

Demek ki, yeterli cezalandırma sistemi yasalarda bulunmaktadır. Onun için bunlara ilişkin yeni yasa istekleri haklı değildir.



**Yasak olan düşünce değil, şiddettir**

Asıl sorun, devlet'in, çoğulcu demokrasi ile kendi varlığı arasında bir çelişki den kuşkulaması ve gücünü azaltan nedenlerin başında, özgürlüğün geldiğini sanmasıdır. Bu yanlış-



gı bazı kimselerin, özel çıkar alanlarını korumak için, devleti yönetenleri bu düşünceye itmeleri sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Dernekleşme, terör ve bölücülük ya da anarşi ile eşanlamlı görülmemelidir. Bunlar, birey ya da dernek yoluyla yapılsın, aslında yalnızca cezalandırılması gereken birer suçtur. Devletin türlü nedenlerle bunu yapamayıp dernek kurma özgürlüğünü kısırarak toplumun kendisini cezalandırması ters ve yanlış bir yoldur.

Çoğulcu demokraside akımların aşırısı ya da aşırı sayılmayana da olmaz. Demokraside, her düşünceye açık olma zorunludur. Herkes, düşüncesini açıklamakta ve gücü yeterse örgütlemekte özgürdür. Asıl yasak olan şiddet'e baş vurmadır. Örnek alınan bütün Batı modellerinde üstünde uyushulmuş temel çerçeve budur. Bunun için, düşünce alanında birtakım aşırılıklar yaratıp savaş çığıkları kopartmak, en sonunda demokrasie inançsızlığı ortaya koymaktadır. Bu tür bir yaklaşım, düşünce ayrılıklarının kendiliğinden bazı "düşman" kamplarına bölünmesi tehlikesini yaratır. Bu tür düşmanlaşma da iç savaşı davet eder.



## «Düşman» değil, «sanık»

Bugün bazı kesimlerde Türkiye'de "devletin iç düşmanlarına savaş" çağrısı yapılmaktadır. Kimdir bu düşmanlar?

Devletin hiçbir kurumunda, böyle bir kavram yoktur. Devlet aleyhine suç işleyenler yasalara göre, "düşman" değil, ancak sıradan "suçlular"tır. Devlet bunları saptayıp cezalandırır. Öyle ki, bu suçları işleyen kimselerin adı bile yargı kararının, sonuçlanmasına dek, "suçlu" değil, sadece "sanık"tır. Nerede kaldı ki, düşman olsun! "Düşman" bir savaş terimidir. Böyle bir terim kullanılmaya kalkıldı mı bir iç savaş durumu da kabul edilmiş olur. Bu durumda, her kamp karşısındaki ni "yok edilmesi gereken bir düşman" olarak görecektir. Görüş farkına dayalı böyle bir düşman sınıflandırması, bir hukuk devletinde yaratılamaz.

Burada vurgulanması gereken nokta şudur: Bilim çevreleri de yakın düşünce arkadaşlarını bir süre önce teröre kurban vermiş kesimler olarak, anarşiye kesinlikle karşıdır. Ama, bu, bir düşünceye karşı duyulan bir düşmanlık değildir. İstenilen şey, düşüncelerini eyleme dönüştüren bu kişilerin, yasalara göre cezalandırılmalarıdır.

Bu işi yapmak için ne, Dernekler Yasası'nın değiştirilmesine, ne de DGM'lere ve benzerlerine gereksinme vardır. Siyasal iktidardan başlayarak tüm devlet yönetim örgütü, etkin ve yansız bir çalışmayla, varolan yasalardaki kuralları işleterek, bireysel ve örgütlü terörü önleyebilir.



## Parlamento, denetim görevini başarmalı...

Bir başka gerçek ise, devleti güçlü kılmanın, özgürlükler aleyhine olarak yürütmeye ait yetkileri genişletmekle elde edilecek bir şey olmadığı noktasıdır. Yürütmenin elinde bugün, yeterince yetki vardır. Devletin asıl gücü, yürütmeyi içinden çıkaran ve denetleyen parlamentodadır. Parlamento, artık alışılmış bazı siyasal hesaplaşmalarını bir yana bırakıp, başta hükümet olmak üzere, her sorumludan hesap soran bir işlerliği kavuşmalıdır. Eğer bunu yaparsa, terör ile savaşta, parlamentonun çıkaracağı yeni yasalardan çok daha fazla etkinlik sağlayacağı kesin bir gerçektir."



## Bugün olumsuz; yarın ise aydınlık...

★ GEVGİLİLİ — "Sayın Doç. Kongar, İpeki'nin yitirilmesinden her yıl sonra, Türkiye'nin görünümünü giderek hangi özellikleri taşıyor? Gündemde ne gibi gelişmeler ve bunların çağrıştırdığı olumlu ya da olumsuz etkiler bulunmaktadır? Türkiye, nereye doğru yönelmenin sancılarını çekmektedir? İpeki'nin gözüyle, yaşadığımız ortam nasıl değerlendirilebilir?"

★ Doç. KONGAR — "Türkiye'nin güncel görünümünü geleceğine yönelik olarak bugün iki saptama yapılabilir:

★ Bugün içinde bulunulan durum, olumsuzdur.

★ Buna karşılık, Türkiye'nin geleceği aydınlıktır.

Birbirine zıt gibi görünen bu iki saptamanın temellerine inildiğinde, onların birbirleriyle çelişkili değil, diyalektik bir bütün içinde olduğu görülmektedir.

İpeki'de bugün sağ olsaydı, Türkiye'nin güncel görünümünü kendi ilkeleri ve dünya gö-

rüşü açısından herhalde son derece olumsuz olarak değerlendirdi.

Bugün, şiddeti savunanların ve besleyenlerin amaçları, kısa dönem için gerçekleşmiş gibi görünüyor.

Oysa günün bütün olumsuzluklarına karşın, gelecek son derece aydınlıktır. Bu çelişki nereden çıkıyor?

Türkiye'nin gelişimi, her değişimde olduğu gibi, varolan durumdaki yararlanana bir "tehlike" yaratmaktadır. Bunun için, bu güzel geleceği, kendi çıkarları rahatsız olmasın diye durdurmak isteyenler, yazık ki güncelde ülkeyi karanlığa mahkûm etmişlerdir. Ancak, yine bu nedenledir ki, karanlık eylemler doğruya ve güzele yönelenlerin safınının daha sıklaşmasına da yol açacaktır. Bu güçler, kuşkusuz, hem tarihsel hem de toplumsal açıdan uygun özellikler taşıdıklarından, sonuçta mutlak bir başarı kazanacaklardır.

Türkiye'nin geleceği neden aydınlıktır? Bu, sadece birçok bilim adamının ve o arada İpeki'nin ölümünü acıyla yaşamış bir bilim adamının kişisel özlemi değildir. Bir toplumu incelerken, öncelikle şu iki ögeyi incelemek gerekir:

★ Toplumun tarihsel geçmişi nasıl olmuştur?

★ Toplumun yapısı, geçirdiği evrelerde ne tür değişikliklere uğramıştır?

Türkiye'nin tarihinde, çoğulcu demokrasie ilgili olarak başka hiçbir toplumda rastlanmayan üç belirgin özellik göze çarpmaktadır:

1. Tarihten gelen ilk özellik, Atatürk'te belirginleşmektedir. Atatürk, yalnız bir komutan ve Kurtuluş Savaşı kahramanı değildir. O aynı zamanda bir "toplumsal devrimci"dir. Her şeyi, toplumsal yapıyı değiştirmek için yapmıştır. Bunu yaparken de, en geleneksel gücü elde etmesi, yani o dönemde bir padişah olması beklenebilecekken, Atatürk bunu yapmamıştır. Yaptığı şey, toplumun siyasal erkini değiştirmek ve bunu yalnızca "halkın" adına gerçekleştirmek olmuştur.

Bunun önemi şuradadır: Teorik olarak, iktidarın kaynağı, halk'a dayandırıldığı zaman, bunun mantıksal, bilimsel ve doğal gelişimi özgürlük ve demokrasi'dir. Bu durum, insan onuruna yönelerek tüm bağınazlıklardan çıkışı da simgelenmektedir. İşte, böyle bir görüşün tohumları, Atatürk tarafından atılmıştır.

2. Türkiye'nin 1946'dan sonra çoğulcu demokrasie geçmesine benzer yöndeki bir deney de, dünyanın hiçbir ülkesinde yoktur. O dönemde "millî önder" olan İnönü, sivil kadrolara ve orduya tümüyle egemen olan bir iktidar sahibiyken, çoğulcu demokrasie geçmeye kendi iradesiyle karar vermiş ve gelişen iki partili demokrasinin sonucu olarak iktidardan uzaklaştırılmıştır. Böylece, Atatürk'ün başlattığı demokratik çağdaşlaşma olayı, Türk toplumunda İnönü'nün davranışlarıyla dünyaya örnek olacak bir gelişme göstermiştir.

3. Dünyada başka benzeri olmayan bir olay da, 1960'da ordunun, demokrasi adına yönetime el koymasındır. Tüm cunta yönetimleri demokrasileri zedelerken, Türkiye'deki ordu girişiminde, "demokrasie zarar geldiği için bir yönetime karışma, onu titizlikle onarma ve kendi denetimlerinde yapılan özgür seçimlerden sonra gerçek sahiplerine devretme" olayı yaşanmıştır.

Tarihsel gelişiminde bu üç deneyimi de ardarda yaşayan Türkiye'nin, sıklıkla kanlı kurşunlarla demokratik gelişiminden sapması söz konusu bile olamaz. Gelecek, bu bakımdan, çok aydınlıktır.



## Türkiye'de özgürlük ve üretim bilinci var

Türkiye'nin toplumsal yapısına bakıldığında da, iki nitelik göze çarpmaktadır:

1. Yatay ve dikey toplumsal hareketlilik çok fazla gelişmiştir. Yani, kırlardan kentlere akış ve meslek değişimleri hızlanmıştır. Sözelgeşi, kırsal kesimden gelen ve yüksek öğrenim yapan bir kişi, biraz girişkinse tüccarlığa, ya da politik destek bulunca da kapitalistliğe kadar gidebilmektedir.

Sınıf değişiklikleri böylece Türkiye'yi son derece dinamik bir toplum yapmıştır.

2. Türk toplumunda hem özgürlük bilinci, hem de ekonomide üretim bilinci artmıştır. Özgürlük bilinci, tarihsel süreçte ilgilise de, üretim sorunu kesinlikle ekonomik bir olgudur. Özellikle büyük kentlerdeki geniş çaplı enerji yoklukları bu bilinci biraz daha geliştirmiştir.



## Baskı yasaları, şiddete boyun eğmektir

Türkiye'nin güncel karanlığında, devletin şiddete boyun eğdiğini söylemek, şiddete karşı yeni yasaların çıkartıldığı bu döneme ters düşebilir. Ashında, hızla çıkarılan baskı yasalarının varlığı, politik düzeyde, parlamento'nun

şiddete bir anlamda boyun eğdiğinin bir kanıtıdır. Yani, bu önlemler, artan terörü ters yönde bile olsa daha da artıracaktır. Şiddetin amacı ise zaten bu tür sınırlamalara gitmekti.

"Durum"u açıklamak için, şiddetin işlevlerine bakmak yeterlidir:

★ Terörün ilk amacı, dogmatizm ve fanatizm'dir. İnsanlar, böylece, kendi düşüncelerinden başka hiçbir inancın doğru olmadığına inanılmaktadır.

★ Her şiddet, toplumda kutuplaşmalara yol açmaktadır. Doğal olarak, bunu da hoşgörüyü baskıya düşürerek yapmaktadır.

★ Her iki nedenden dolayı, toplumsal ve siyasal gerçeklerin algılanması da engellenmektedir. bireyler kendi düşüncelerinden en küçük bir sapmayı olsun anlayamaz duruma gelmektedirler. Hatta, kendi yararlarına uğraş veren kişileri bile öldürmeye başlamaktadırlar.

Bu üç öge, şiddeti beslediği gibi, şiddet de güç kazandıkça dönüp onları beslemektedir. Ne var ki, Türkiye'de bazı çevreler bu kutuplaşma ve fanatizm'den mutludurlar. Bunun nedenleri şöyle açıklanabilir:

★ Toplumdaki ekonomik sıkıntıların sorumluları aranmasını diye, terör yoluyla gerçekler bulandırılmaktadır.

★ Türkiye'nin toplumsal değişimleri o denli hızlıdır ki, bunlar, düzeni değiştiren yeni oluşumlar getirmektedir. Varolan düzende çıkarları olanlar için, düzen değişmesini engelleyecek ters yansımalar da yararlı olmaktadır.



## Adam asmak mı, özgürlük ve akılla mı?

Bir ülkede bireysel ve kurumsal terör yaygınlaşınca, iki tür tepki görmek olasıdır:

1. İlk tepki, fanatizm, dogmatizm ve duygusalıktır. Bunun Türkiye'deki örneği, olayları birkaç kişiyi idam etmekle önlemeye yönelik olan inançlardır.

2. Sağlıklı tepki ise, özgürlükçülük, hoşgörü ve akılcılıktır.

İlk tepkiye bakıldığında, bunun gerçekte şiddet'in tâ kendisi olduğu görülmektedir. Birkaç kişiyi idam etmek, aslında, bireysel şiddete yenilmektir. Hele bunu devlet yaparsa, artık sınımlanacak hiçbir yer kalmamış demektir.

Özgürlükçülük, hoşgörü ve akılcılığın egemen olacağı tepki ise, şiddete yol açan bir takım etkenleri soğukkanlılıkla incelemek ve şiddetin topluma egemen olmasını önlemek gibi sağlıklı sonuçlar getirecektir. Burada önemli olan, "akılcı" yolu seçip "şiddetçinin oyunu"na asla gelmemektir.

Türkiye'deki bazı siyasal makamlar şiddete karşı hem bireysel şiddetle doğrudan ilişkili olmayan, hem de akılcılıktan uzak, duygusal ve fanatik tepkiler vermektedirler. Bu durum, bir ülkede irza geçme olayları çok artıp da devlet bunu önleyemediği zaman, kadınların sokağa çıkmasını yasaklamaya benzerdir.

Bugün devlet, bireysel terör karşısında tam bir acz içindedir ve bu aczinin nedenlerini tümüyle başka yerlerde aramaktadır. Parlamento'dan şiddetle önlemek için çıkartılan yasalar, Nasreddin Hoca'nın evinin önünde kaybettiği anahtarını gidip bir lambanın önünde aramasına benzerdir. Olaya, ters yönden bakılmaktadır.

Türkiye'de siyasal makamların yaptığı yanlışlık, şiddet'in yöntemini bırakıp içeriğine bakmaktır. Hep üstünde durulan sağ ya da sol düşüncelerin, şiddetle doğrudan bir ilişkisi yoktur. Son yasalar paketi de şiddete "yöntem" olarak eğilmediği için, bir önem olarak büyük değer taşımamaktadır."



## Atatürk'çülük, akılcı tutum demektir

★ GEVGİLİLİ — "Sayın Prof. Gökberk, varolan koşullar altında, Türkiye'nin, yaşadığı bunalımlı dönemi daha güvenilir ve demokratik biçimde atlattırma neleme bağlı görünmektedir? Bugün geçirilen sancılar hangi etkenlerle değerlendirilebilir? Uzun sürede yeni yanlışlıklara düşmek ve İpeki'nin de önerdiği gibi daha mutlu bir geleceği güvenceye almak nasıl olasıdır?"

★ Prof. GÖKBERK — "Türkiye'de bugünkü anarşi ve terörün altında, hoşgörünün olmayışı yatmaktadır. Hoşgörünün eksikliği ise, akılcı ve aydınlatıcı tutumun yokluğundan kaynaklanmaktadır.

Türkiye, Tanzimat'tan beri akılcı tutum içine girmiştir ama, Atatürk'e değin bu yol yarım olarak izlenmiştir. Atatürk'ün yaptığı, bu yarım kalan yolu tamamlamak olmuştur. Bugünkü anarşi'den ise, yalnızca bu Atatürk'çü akılcı tutuma geri dönmekle kurtulunabilir. Ancak, burada sözü edilen Atatürk'çü akılcılık, bir "şablon" ya da bir "gardrop" Atatürk'çülüğü de değildir.

Atatürk'ün dayandığı ve savunduğu felsefe, Rönesans'tan beri Türk toplumunun pek çok tarihsel nedenlerle, bir türlü uygulamaya fırsat bulamadığı "akılcı" yolu seçmesi anlayışıdır.

Bu tutumun içinde, her türlü "eleştiri" vardır. Akıl, iyiyi kötünden, doğruyu yanlıştan ayırmaya yarayan tek organ olduğu için, tam bir yansızlıkla kullanılmalı da gerektirir.

Son otuz yıldır, Atatürk'ün akılcı tutumundan gittikçe uzaklaşmıştır. Bazı politik nedenlerle, işin içine, akla aykırı davranışlar da getirilmiştir. Bağınaz ve dogmatik olmaya yönelik olan din görüşü gittikçe ağır basmıştır. Bu din görüşünde yeterince yetişemeyenler de, aynı tutumu bazen ideolojilerde izlemişlerdir. Türkiye'de çeşitli ideolojilerin bu denli ragbette olmasının bir nedeni de, dinden birdenbire yeni bir inanca sığırma olanağı yaratılmalarıdır.



## Neden «Yurtta Barış, Dünyada Barış»?

Yapılacak şey, Atatürk'ün akla dayalı tutumuna yeniden yönelmeye çalışmak; O'nun eleştiriye yer veren, doğruyu yanlıştan ayıran "akıl gücü"nü kullanmayı sağlayacak bir eğitim ve düzen ortaya koymaktır. Atatürk'ün büyük hoşgörüsü, ünlü sözü "Yurtta barış, dünyada barış"ta da kendisini göstermektedir. Barış, ancak kendi düşüncesinin karşısındaki inançlara da hoşgörüyle olabilir. Dünya barışı da, yine başka ulusların görüşlerine ve inançlarına saygıyla eğilmekle gerçekleşebilir. Akılcı tutumun ülkeye yerleşmesine yapılacak önemli bir şey, gençleri dar bir uzmanlık eğitiminden kurtarmak, "insanlığa" yönelik hümanist bir eğitim de verebilmektir. Sözelgeşi, bir doktor yetiştirirken, sadece tıp tekniğini çok iyi bilen bir uzman kişi değil, "insan" olan kişiyi de oluşturmak gerekir. Bu da ancak, insanları ölmek kültür değerleriyle tanıştırmakla olabilir.

İlk çalışmaları daha Atatürk zamanında yapılmış olan dünya klasikleri dizisinin derlenmesi yoluyla Türk insanının tüm uygarlıklara açılmak istenmesi, bu tutuma bir örnektir.

Son otuz yıldır, Türk insanının dünyayla ilgisini kesmek isteyen her "taşra ufkı" da oluşmuştur. Bu şoven ulusçuluğunun bu toplumsal bencillığın dar çemberini de kırmak gerekmektedir.

İşte tüm bu sağlık çözüm yollarını, ölçülü davranışları ve hiçbir düşünceye bağınazlıkla karşı çıkmayan hoşgörü tavrıyla İpeki de kusursuz biçimde ortaya koymaktaydı."



## Parlamento, olaylara karşı, ayağa kalkarsa...

★ GEVGİLİLİ — "Sayın Prof. Aybay, Türkiye'nin aradığı çözümlerin temel niteliği ve yönleri nedir? İpeki'nin düşünceleri ve görüşlerinin, bu açıdan günümüze katkısı ve gösterdiği ışıklar nasıl değerlendirilebilir?"

★ Prof. AYBAY — "İpeki, akılcı olmayan çözümlere karşı çıkan ve aklın gösterdiği önlemlerin doğruluğunu sürekli vurgulayan bir yazardı.

Gerçekten de, bugün çıkmaz gibi gözükten ortamdaki başlıca çıkış yolu, herhalde, akılcı tutum olmalıdır. Günümüzde önem diye tutulan, baskı yasalarıyla sorunlara çözüm bulma yolu ise, hiç de akılcı olmayan, hatta "şiddete boyun eğme" niteliğini taşıyan bir davranıştır. Artık "şiddete şiddetle karşı çıkmak" ya da "devlet'in şiddetini artırmak" bir çözüm değildir. Türkiye'deki anarşi ile yasa eksikliği arasında bir bağlantı da yoktur. Varolan yasalar, eğer yansız biçimde uygulanırsa, bu terör ve anarşinin üstesinden gelebilecek yapıdadırlar.

Asıl ışık, devletin, iç yapısındaki zayıflıklardan kurtularak, düzeni gereği gibi işletebilmesine dayanmaktadır.

Türkiye'de parlamento da denetleme işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Teröre bir kişi bile kurban verilse yurttaş, parlamentonun artık ayağa kalkmasını beklemektedir. Ama, durum böyle olmamakta, küçük tartışmalarla en önemli konular bile geçiştirilmektedir. Oysa, gerçek sorumluluklarını yerine getirmeyenler için, parlamento, cezaî yarıları da olan denetim görevini tastamam yerine getirirse, bu, çok etkin bir araç olacaktır.



## Atatürk ve ileriye doğru gitmek...

Bugün içinde bulunulan durumda çözüm ararken, Atatürk'çü akılcı yaklaşımı benimseyip bununla daha ileriye doğru gitmek de kaçınılmaz bir tutum olacaktır. Eğer, Ata-

Devamı arka sayfada



ürk'çülüğe sadece değişmeyen bir kalıp gözüyle bakılırsa, bu ancak bir geri gidis olur. Atatürk'çülük, belirli bir kalıp sayılarak siyasal ve ekonomik gelişmelerin tek reçetesi gibi görülür ve başka dünya görüşlerine kapılar kapatılırsa, yine yanlış bir yol izlenmiş olur. Dinamik bir toplumun, yeni siyasal reçetelere her zaman gereksinimi vardır.

Doğru yolu görebilmek için, Atatürk'çü akılcılık ile çoğulcu demokrasi arasındaki bağlantıya da dikkat etmek gerekir. Bir kimsenin hem Atatürk'çü, hem de çoğulcu demokrasi yanlısı olması, doğrudur. İpekçi de, bunun en iyi bir örneğini temsil etmekteydi. 1961 Anayasası zaten o iki görüşü birden benimsemiştir. Bunun nedeni, Atatürk'çü akılcılığın tek boyutlu bir çözüm değil, gelişmeye açık bir pragmatik öneri olmasıdır. Laiklik ilkesinde bunu açıkça görmek olasıdır. Bu ilkeye göre, dinsel bağnazlığa izin verilmeyecek, ama herkes kendi din inancında özgür olacak ve birbirinin inancına da saygı gösterecektir. Her konuda bu hoşgörülü görüşleri benimseyen Atatürk'çülük, tüm dönemler için kesin, tek boyutlu çözümler önermemekte, sadece genel bir çerçeve çizmektedir.

Tüm toplumsal olaylara karşı oluşacak tepkilerin bağnazlıktan uzak olması, bugün, ileri dönük olarak, tam bir Atatürk'çü akılcılık anlamına da gelmektedir."



**Sanayi toplumuna akılcı geçiş yolu...**

★ Prof. GÖKBERK — "Atatürk'çülükte, gerçekten de asil önemli olan, dünyaya ve ileriye açık görüştür. Sanayileşmeye geçiş, özellikle Türkiye için büyük bir olgudur. Oldukça geri bir tarımsal yapıdan, ileri sanayi düzenine geçerken iyice sarsılan toplum, bu sarsıntıyı atlatılabilmek için, mutlaka pazarlıksız bir akılcı tutuma gereksinime duymaktadır. İşte, Atatürk'çü anlayışın önemi, hiç pazarlığa yer vermeden, bu akılcı tutumu benimsemesindedir. Onun için Atatürk'ün akılcılığı, tarihin her döneminde bir çıkış noktası olarak ileri dönük biçimde başvurulabilecek bir çözümdür."

★ GEVGİLİLİ — "Sayın Doç. Kongar, özellikle terör batağı aşılarda Türkiye'nin düşüncelerin karşılıklı olarak birbirlerini etkiledikleri ve geliştirdikleri bir yapı kazanması nasıl olasıdır? İpekçi'nin anısı, bu açıdan nelere ışık tutmaktadır? Yarımların Türkiye'si, nerede ve nasıl oluşacaktır?"

★ Doç. KONGAR — "Teröre karşı tek reçete, demokrasiyi güçlendirmektir. Bugün, herkes, terör eylemlerinin ister sağda, ister solda olsun, demokrasiyi öldürmeyi hedef aldığına inanmaktadır. Onun için, demokrasiyi güçlendirmek ilk amaç olmalı ve bunun nasıl yapılacağı üstünde durulmalıdır."

Hiçbir varlık, toplumsal olay ya da insan, kısıtlanarak güçlendirilemez. Güçlendirilmesi istenen varlık, ancak serpilmesine olanak tanımla geliştirilebilir.

Yazık ki, 1980'ler başlarken topluma, demokrasiyi güçlendirme adına, onu sınırlayıcı bazı önlemler getirilmektedir. Türkiye'de bugün zaten demokrasi tam gelişmiş değildir. Bunun çeşitli göstergeleri şöyle sıralanabilir:

★ Tüm düşüncelerin siyasal parti olarak örgütlenmesine olanak verilmemiştir.

★ Üniversite gençliğini kapsayan 18-21 yaş arasındaki yurttaşlar seçimlerde hâlâ oy kullanamamaktadırlar.

★ Yurt dışındaki işçiler, seçimlerde oy verememektedirler.

★ Hem demokrasinin kamuoyuna hassas olan referandum gibi kurumları yoktur, hem de ara seçimler de hesaba katılınca her iki yılda bir seçim yapılmaktadır. Bu durum, kısa aralıklarla seçim heyecanı yaratmasına karşın, genellikle parlamentonun küçük bir bölümüne dönük olduğu için ülkeye fazla bir çözüm getirmemektedir.

★ Özellikle Dernekler Yasası'na değişiklikler getirmekle, birtakım kesimlerin isteklerini siyasete yansıtması daha da engellenmekte, halkın politik duyarlılığı biraz daha sınırlanmaktadır.

Böylece, şiddetin hedefi olan demokrasi güçlendirileceğine, şiddete kurban edilmektedir. Hem de bu yapılırken, şiddetle aynı yöntemler kullanılmaktadır.



**Güçlenme gelişmiş bir demokrasi ister**

Demokrasi güçlendirilirken kullanılacak yöntem, onu "korumak" değil, "geliştirmek"tir. Koruma önlemleri zaten yasalarda vardır.

Şiddet eylemlerinin arkasındaki düşünce değil, hangi düşünce olursa olsun, eğer şiddetle savunuluyorsa, buna karşı çıkmak gerekir. Oysa, bugün politikacılar, kendi düşünceleri şiddetle savunuluyorsa, onlara daha hoşgörüle davranmakta, karşı düşüncelerin savunulmasına ise büyük tepki göstermektedirler.

Bu durum da, bağnazlığa ve duygusalığa yol açmaktadır.

Bir başka önemli nokta da, dünyanın hiçbir yerinde şiddet yoluyla ne faşizm, ne de komünizm'in kurulmadığıdır. Bu rejimlerin bir toplumda egemen olmasının yöntemleri, ekonomik güçlerden ve bu güçlerin birleşmesinden geçer. Bireysel şiddet, bunlarla ilgisizdir. Bir düşüncenin toplumda egemenliğini yalnız bireysel şiddetle bağlamak, yanlıgıların en büyüküdür.



**İpekçi neden öldürüldü?**

Büyük olasılıkla İpekçi de, bu yüzden öldürülmüştür. Olayın ardında, şu iki neden vardır:

1. İpekçi'nin "demokrat" bir kişiliği vardı ve bunu çok etkin bir biçimde savunuyordu. Yani, İpekçi, demokrasiyi yok etmek isteyenlerin âdeti fethetmek istedikleri bir kale durumunda bulunuyordu.

2. Demokratik bir toplum içinde, İpekçi, çok yaygın etkisi olan bir yığınsal iletişim aracının başyazarıydı. Yani, İpekçi, kişisel olduğu kadar kurumsal açıdan da hedef durumundaydı.

Bu gerçekleri görek, Türkiye'de terörün hedefi olan demokrasi ile demokratik kuruluşlar güçlendirilmezse, şiddete rıza gösterilmiş ve onun başarısı şimdiden kabul edilmiş olur. Gerek bugünün Türk toplumunun olumsuz görünümü açısından, gerekse yarının Türk toplumunun aydınlık bir toplum olarak kurulacağını saptamak açısından, İpekçi de aramızda olsaydı herhalde daha farklı şeyler söyleyecekti. Zaten, o da, bunun için öldürüldü."



**Canlı anıt : İpekçi**

★ GEVGİLİLİ — "Aziz Abdi İpekçi'nin yitirilişinin birinci yıldönümünde yapılan forumda, sonuç olarak, şu görüşler üstünde birleşilmektedir:

1. Tarımsal yapısını kırarak daha ileri bir sanayi toplumuna dönmek isteyen Türkiye'de hoşgörülü, özgürlüklere ve demokratik anlayışlara dayalı bir toplum yapısı gittikçe gerekli ve zorunlu duruma gelmektedir. Böyle bir toplum, önündeki sorunlara, çağına ve evrenine akıl kültürüyle bakacak, çözümleri sosyal, politik gereksinimleri çerçevesinde arayacak, eski duyguların ve alışkanlıkların yerini bambaşka ilkelere alacaktır. Özellikle Cumhuriyet ve Atatürk'ten bu yana Türkiye'nin geçirdiği değişimlerin özünde böyle bir ileri dönük tavrın kökleşmesi gereksinimi de yatmaktadır.

2. Abdi İpekçi, Türkiye'de demokratik ve özgürlükçü bir toplum düzenini amaçlayan; inançların, karşılıklı saygı içinde açıklanmasını ve birbirleriyle etkileşmesini savunan bir düşünce ve yazı adamıydı. O'na yönelen kurşunlar, bu anlamda, hoşgörülü davranışa duyulan bir karşı tepki ve hoşnutsuzluğa da yansıtılmaktadır.

3. Türkiye'nin gelişim doğrultusu, modern sosyal ve demokratik kavramların derinleşmesi, yerleşmesi ve kökleşmesi görevlerini gündeme yükseltiyor. Önemli olan, terör ve şiddet eylemleri ile düşünceler arasındaki nitelik farklarını da çok doğru bir biçimde değerlendirilmiştir. Teröre terörle tepki göstermek, bir yerde, teröre boyun eğmek demektir. Türkiye, 1961 Anayasası'yla, hoşgörüyü, gelişimi ve ileriyi açıklığı benimseyen bir yapıya sahiptir.

Uzun sürede toplumun aydınlık olan geleceği, bu ana gerçeğin anlaşılmasını ve artık kısır döngüler içinde tıkanıp kalmak yerine, geleceğin yeni toplumsal amaçlarının benimsenmesini bütün kuşaklardan beklemektedir. Türkiye'de bir sanayi toplumunun ileri, yapısını kurmak, bu ülkenin yüzyıllardır süregelen çilelerini sona erdirmenin, biricik çıkış yoludur. Abdi İpekçi, o savaşın canlı bir anıdır."

Milliyet Halk Gazetesi 4 RENKLİ TAVEMİZİ İSTEYİNİZ 1954

BAŞVEKİL MENDERES'İN GAZETEMİZE BEYANATI

**TÜRK-ALMAN İKTİSADİ İŞBİRLİĞİ GENİŞLEYECEK**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**BASINBAŞLIĞI BU GAZETE**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**Menderes bugün sebatına geliyor**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**İş teferruata kaldı**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**İki kişi bir şmayı soydu**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**5 ay önce söylenen yatan hakikat oldu**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**İrak Başvekil Nuri Sait Paşa 10 Ekimde geliyor**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**Babasından hâlâ haberi**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**Doğrusu bu sebatın KIBRIS İÇİN**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**ANADOLU YAKASININ SU DERDİ KİSİMEN HALLEDİLİYOR**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

**Trieste ihtilal sona eriyor**

Abdi İpekçi'nin yazdığı bu yazı, Almanya'da yayımlanan "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde de yer almıştır.

Milliyet, 1 ekim 1954'de Abdi İpekçi'nin yönetiminde en büyük hamlesini yapmıştı. Fotoğrafta, o günkü gazeteyi ve kurucumuz Ali Naci Karacan'ın Abdi İpekçi'ye ithafını okuyacaksınız. Aziz ve çok kıymetli Abdi İpekçi'ni Milliyet'i beraber kurduğumuz ilk gacenin hatırası.

**DURUM**

DEMOKRASİ

ANAYASA

ÖZGÜRLÜK

UYGARLIK

ABDİ İPEKÇİ

İPEKÇİ



# «ÖLDÜRDÜNÜZ...NE OLDU?»

79 'un 1 şubatı... Karanlığın, İstanbul'un üstüne henüz yeni çöktüğü saatler... Teşvikiye Karakol Sokağı'na dönmeye hazırlanan "34 SL 001" plakalı BMW'ye, kara bir gölge yaklaşıyor. Ve sonra ardarda patlayan korkunç silah sesleri...

Evet, bugün MİLLİYET'in yaşadığı acı günün yıldönümü... Bugün Türk basınının en "kara gün"ünün yıldönümü... Bugün, Abdi İpekçi'nin öldürülüşünün yıldönümü...

Abdi İpekçi, öldürülmesinden yıllarca önce yazdığı bir yazısında şöyle sesleniyordu teröristlere:

"Öldürdünüz... Ne oldu? Ülkemiz tam bağımsızdı da, tam bağımsız mı oldu? Demokrasi sahte idi de, gerçeğine mi kavuştuk? Sosyal adaleti mi gerçekleştirdiniz? Türkiye'nin şanını, şerefini mi yükselttiniz?"

İdealisttiniz... Daha mutlu bir Türkiye için her şeyinizi adamıştınız. Ve dinamizminizle büyük yararlar sağlayabiliydiniz. Ama, yanlış fikirlerle şartlandırıldınız, ters yola saptırıldınız. Uyarılara inanmadınız... Geriye dönmedikçe içine girdiğiniz çukur derinleşecek. Bakın şimdi elleriniz kana bulandı. Hunharca işlenmiş bir cinayetin faileri oldunuz. Bu kanlı macera sona erdiğinde gerinizde bıraktığımız Türkiye daha mutlu bir Türkiye olmayacak. Ve o sonucun başlıca sorumlusu olarak anılacaksınız... Anlayın artık bunu..."

Evet bu kara günde, bu acı günde, O'nun bu satırlarından daha anlamlı, daha güzel bir yazıyı düşünebiliyor musunuz?



## SONUN BAŞLANGICI

1 şubat 1979 günü saat 16.30'da Esenboğa'dan kalkan bir uçak, gazetemiz Genel Yayın Müdürü ve Başyazarı Abdi İpekçi'yi de İstanbul'a getiriyordu...

Yeşilköy'den doğruca gazeteye gelen İpekçi, o günkü "DURUM"u yazabilmek için gazetede ki arkadaşlarıyla kısa bir görüşme yaptı ve "Humeyni'nin İran'a dönüşü ve İran'da beklenenleri" konu alan son "DURUM"unu yazdı. Sonra da çok sevdiği eşi Sibel İpekçi'yi telefonla arayıp, evine gitmek üzere gazeteden ayrıldı...

Abdi İpekçi'nin "34 SL 001" plakalı otomobili Teşvikiye Karakol Sokağı'na yaklaştığında saatler 19.50'yi gösteriyordu. Sokağa bir-iki metre kalınca İpekçi, dönebilme için hızını kesti... İşte tam o sırada, otomobile doğru koşan, 1.75 boylarındaki, uzun yüzlü, çökök yanaklı, açık renk pardesülü katil, silahını O'na doğrultup acımasızca tam yedi el ateş etti...

Kalbine, göğsüne rastlayan kurşunlarla ağır yaralanan İpekçi, Teşvikiye Karakolu'nda görevli bir polis tarafından hastaneye götürülme için taksiye bindirilirken yaşamını yitirdi...



## EŞİ ONU BEKLIYORDU

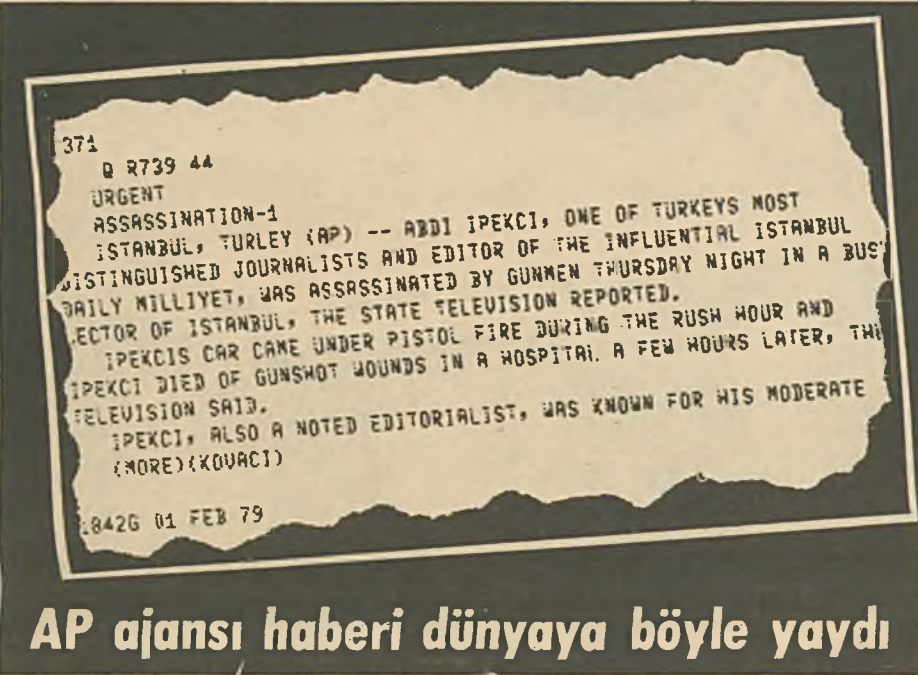
Sibel İpekçi, Teşvikiye, Karakol Sokak'taki evinde bir çocukluk arkadaşıyla, eşinin evine dönmesini bekliyordu... O korkunç silah seslerini duyunca, sanki içine doğmuşçasına, "Abdi'yi vurdular" diye, haykırarak dışarı fırladı. Sokağa çıkmasıyla da o acı haberle burun buruna geldi. Nükhet'inin, Sedat'ın babası, acı-tatlı 23 yılını birlikte geçirdiği evinin direği, acımasızca vurulmuştu, Sibel İpekçi'nin...

Kara haber çabuk yayılmış, Şişli Çocuk Hastanesi bir anda ana-baba gününe dönmüştü... Yakınları, arkadaşları ağlıyor, Sibel İpekçi arkadaşlarının koluna yapışmış, "Ne olur a-binizi kurtarın" diyordu. Oysa çok geçti artık. O, aramızdan ayrılmıştı.

1 şubat 1979 günü televizyonda 20.30 haberlerini okuyan spiker, haberlerin sonuna yaklaştığında, önüne sürülen kağıda önce anlamsız,

●● Ülkemiz tam bağımsızdı da, tam bağımsız mı oldu?.. Demokrasi sahte idi de, gerçeğine mi kavuştuk... Sosyal adaleti mi gerçekleştirdiniz?.. Türkiye'nin şanını, şerefini mi yükselttiniz?..●●

Erhan AKYILDIZ



şaşkın gözlerle bakıyor, sonra da kara haberi tüm yurda duyuruyordu.

"Milliyet gazetesi Genel Yayın Müdürü ve Başyazarı Abdi İpekçi evine gelirken uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü..."

Bu şok etkisi yaratan habere önce kimse inanmamıştı... Sonra gazetenin telefonları çalmaya başladı, durmaksızın. Onu tanıyan, tanımayan, bir türlü inanmadıkları bu acı haberin doğruluğunu öğrenebilmek için telefon ediyorlardı... Ardından, bir yığın dost doldurdu gazeteyi...

Ve MİLLİYET çalışanları, yaşamlarında ilk kez, böylesine büyük bir acı içinde, MİLLİYET tarihinin, en acı sayfa değişikliğini yapıyorlardı.

Ertesi gün Türk basınının tüm büyük gazeteleri siyah başlıkla çıktılar...

Siyah başlıklı gazeteler bu davranışlarının nedenini şu cümlelerle anlatıyorlardı:

"Bundan sonra ne olacak? Üzüntü mesajları, telin konuşmaları, yalvarma ve yakınmalar... Bırkaç yüksek ses, bir-iki hain gülüş ve sorumsuz kişilerin sorumsuz vicdanları..."

Biz bu muyuz? Eğer biz buysak, yaşamaktansa ölmek daha evlâ değil midir? O halde şimdiden hepimizin üzerine çekilen örtüyü görelim. Siyah bir başlık ve sona eren bir sessizlik...

Onun için siyah başlıkla çıkıyoruz. Ölenler arasında artık hepimiz varız. Türkiye'de yaşayan tüm insanlar..."

Abdi İpekçi'nin öldürülüşü, yurt içinden, yurt dışından gelen yüzlerce telgraf, mektup, yayımlanan bildiri ve demeçlerle kınandı...



## GÖRKEMLİ CENAZE TÖRENİ

Ve beklenen acı gün gelip çatmıştı... Ondantümüyle ayrılacağımız, onu toprağa vereceğimiz kara gün...

4 şubat 1979 pazar günü, sabahın erken saatlerinde gazete, onu son yolculuğuna uğurlamaya gelenlerle dolmaya başlamıştı... Förenin başlayacağı saat 11.00'e doğru ise, gazete içinde ve önünde kımlıdayacak yer yok gibiydi... Bu kalabalık arasında MİLLİYET çalışanları, bir yandan bir gün sonra çıkaracakları gazete-nin hazırlıklarını sürdürüyor, bir yandan da törene katılabilmek için uğraş veriyorlardı.

Başbakanından, ana muhalefet partisi genel başkanına, bakanlardan, çeşitli siyasî partilerin başkan ve temsilcilerine, dostlarından, onu

salt yazılarında tanıyan sade vatandaşlara dek, binlerce kişi doldurmuştu gazetenin önünü...

Gazeteciler Cemiyeti önünde süren konuşmaların sonu, Abdi İpekçi'nin cenazesi Teşvikiye Camii'ne, oradan da kendisini seven binlerce elin üzerinde, Zincirlikuyu Mezarlığı'na getirildi ve toprağa verildi...

MİLLİYET ve tüm Türk basını, bu büyük ustasını kaybetmenin derin üzüntüsüne bürünmüşü o görkemli törenden sonra...

Herkesin kafasında yalnızca bir soru yankılanıyordu:

"Kim, ya da kimler, hangi amaçla öldürdüler İpekçi'yi?"

Ülkemizdeki hemen herkes bu sorunun yanıtını bekliyordu sabırsızlıkla... Katili bulan ya da bildiren için MİLLİYET ve Gazete Sahipleri Sendikası'nca 6 milyon lira ödül kondu.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde ve gazetede katilin yakalanabilmesi için "özel ekip"ler oluşturuluyor. Polise ve gazeteye ulaşan her ihbar en ince detayına varıncaya dek inceleniyor...



## KATIL YAKALANIYOR

Günler günleri izledi ve İpekçi'nin öldürülmesinden beş ay kadar sonra, yıllarını verdiği MİLLİYET gazetesi, "İPEKÇİ'NİN KATİLİ YAKALANDI" manşetiyle çıkıyordu piyasaya...

Gazetede, o aylardır süren suskunluk bitirmişti sanki. Yüzler tebessüm eder olmuştu. Şimdi herkes sonucu bekliyordu umutla, olayın arkasındaki gizlin çözümleneceği günü bekliyordu...

MİLLİYET'te İpekçi'nin katilinin yakalandığı haberinin çıkmasından bir gün sonra, polis resmî açıklama yapıyordu.

Poliste resmî açıklamanın yapılacağı gün, Siyasî Şube Müdürlüğü, açıklamanın yapılacağı saatten çok önce gazetecilerin istilasına uğramıştı...

İpekçi'nin katil zanlısı Mehmet Ali Ağca, 50'yi aşkın gazetecinin önünde suçunu itiraf etti ve "Abdi İpekçi'yi, baskı ve sömürü düzenine karşı olduğum için öldürdüm. Abdi İpekçi bu düzenin savunucusu idi" dedi...

Polis konuya ilişkin açıklamasında, "Abdi İpekçi'yi İ.Ü. İktisat Fakültesi öğrencisi Meh-

met Ali Ağca'nın öldürdüğünü, kendisine Adana İTİA öğrencisi Yavuz Çaylan'ın yardım ettiğini" belirtiyor ve "Ağca'ya silah verdiği gerekçesiyle İ.Ü.Fen Fakültesi öğrencisi Mehmet Şener'in arandığını" öne sürüyordu... Polis, olayın gerçekleşmesi, kaçması ve sonuçları konusunda Ağca'nın kendi el yazısıyla ifadesinin alındığını belirtiyor ve açıklamada bu ifadeye de yer veriliyordu. Ağca, 30 haziran 1979 günü poliste yazdığı ifadesinde şöyle diyordu:

"Lise yıllarımdan başlamak üzere Türkiye'nin şartları içerisinde kendimi sağ ve sol denilen fanatik grupların arasında buldum. Ancak gerek sağ, gerekse sola angaje olamadım. Sağ görüşlü bir çevre olan Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nda okumama rağmen benimseyemediğim bu görüşe saygı duydum. Olayları çarpıtan, objektiflikten uzak, yansızlıktan uzak, milleti kamplara bölen yaygın organlarına karşı antipatim başladım. Öyle bir eylem yapmalıydım ki, toplumun bazı gerçekleri görmesi gerekirdi. Bu görüşten hareket edip yapacağım eylem için, tüm devlet ve parti yetkililerince sevilen tarafsız demokrat ve sevilen bir şahsiyet olarak nitelendirilmiş, kendini koruma imkânı olmayan Abdi İpekçi'yi seçtim. Evini ve otomobilini saptadım. Geliş-gidiş yollarını belirledikten sonra Emlâk Caddesi ile Karakol Bostan Sokak köşesinde eylemi yapmayı kararlaştırdım. Bundan sonra eylemden sonra kaçmak için hemşehrim olan Yavuz Çaylan'la arkadaşlık kurdum, arabasından yararlanmak için arkadaşlığı ilerlettim. Yine hemşehrim olan Cağaloğlu'ndaki İnan İşhanı'nda çay ocağı işleten Mehmet Şener'den can güvenliğimin tehlikede olduğunu belirterek tabanca istedim. Olay günü Çaylan'a bu öğrenci ve işçi katliamları aşırı boyutlara ulaştı, bunun son bulması için düzenin ileri gelenlerinden birini vuracağımı söylemişim. Birlikte daha önceden saptadığımız yere geldik. Yavuz'dan arabayı park etmesini istedim, ben de belirlediğim yere çıkıp beklemeye başladım. Abdi İpekçi'nin otomobilini görünce yavaşlamasından yararlanıp, fırladım ve 4-5 el ateş ederek olay yerinden Yavuz Çaylan'ın kullandığı otomobile kaçtım. Tabancayı Kasımpaşa'da otomobilden attık."

Ağca, tabanca konusunda verdiği bu ifadeyi daha sonra değiştirerek, "Tabancayı Aksaray'daki MHP il binasında bulunan, ancak hangi katta olduğunu hatırlamadığı bir odada Mehmet Şener'e teslim ettiğini" belirtiyordu. Savcılık'ta verdiği ifadesinde ise, ilk ifadesinin doğru olduğunu söylüyordu...



## AĞCA'NIN IDAMI İSTENİYOR

Polis ve Savcılık soruşturması tamamlandıktan sonra İpekçi'nin katil zanlısı Mehmet Ali Ağca ve suç ortağı Yavuz Çaylan Sıkıyönetim Komutanlığı'na teslim edildi.

Ve 26 Eylül 1979 günü, İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi savcılarından Yüzbaşı Ahmet Koç, "idam" istemiyle kamu davası açtı...

Savcılığın iddianamesinde "İpekçi'nin sağduyu sahiplerini ortak bir noktaya birleşmeye çağırarak makaleleri ile bazı çevreleri rahatsız ettiği ve bu nedenle kurban olarak seçildiğinin kanısına varıldığı" öne sürülüyor, "Mehmet Ali Ağca ile Mehmet Şener cinayeti birlikte planlanmışlar, Yavuz Çaylan da cinayete katılmıştır. Ağca'nın eylemi tek başına planlayarak gerçekleştirdiğini söylemesine karşın, soruşturma sonunda sanığın suçlu tek başına işlediği görüşü kuvvet kazandı. Sağcı veya solcu olmadığını söyleyen Ağca'nın daha sonra sağcılarının kaldığı Kartal Askeri Cezaevi'ne gönderilmesi dikkat çekicidir" deniliyordu...



## İLK DURUŞMA YAPILIYOR

Aylardır beklenen duruşma günü gelip çatmıştı... Mehmet Ali Ağca ve suç ortağı Yavuz Çaylan'ın, İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanacakları gün gelmişti... Tüm yurtta gözler, yine İpekçi olayına çevriliyordu. Ağca, suçunu mahkemede de kabul edecek miydi? Yoksa inkâr mı edecekti...

11 ekim 1979 günü, İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde "idam" istemiyle yargılanan Mehmet Ali Ağca, mahkemede de suçunu kabul etti ve "İpekçi'yi öldürdüm, üzgünüm fakat pişman değilim" dedi...

Devamı arka sayfada





● Abdi İpekçi 1954 yılında Milliyet gazetesine girmişti. O tarihlerde Milliyet gazetesi de büyük bir atılımın hazırlıkları içindeydi. Resimde gazetemizin kurucusu Ali Naci Karacan (solda) ve Abdi İpekçi (ortada) ve de gazetemizin sahibi Ercüment Karacan ile (sağda) yeni hamleyi hazırlarken görülüyor

Ağca sorgulaması sırasında, "Türkiye'de işçinin, köylünün ve öğrencilerin öldürülmesine karşıyım. Bunu ispatlamak için Abdi İpekçi'yi seçtim ve önce onu öldürdüm" diyor ve konuşmasını özetle şöyle sürdürüyordu:

"Sayın savcı, beni bir siyasi partinin üyesiymiş gibi, MHP ile ilişkiymişim gibi gösterdi. Mahkemenin, seçim öncesine alınması da bir gaye içindir. Herhangi bir siyasi partinin zan altında kalması istenmektedir. Daha sonra parayı nereden aldın, nereden temin ettin denildi. Kesinlikle hiçbir yerden almadım. Çünkü ben kiralık bir katil değilim. Çünkü bu düzene karşıyım, burjuvaziye karşıyım. Kurşun atmış birisi, başkalarından para almaz. Daha sonra dosyayı vermediler. Olayın oluşu hakkında dosyayı incelemediğim için bir şey söylemeyeceğim. Bu mahkeme bir formalitedir. Beni basın, Çankaya Köşkü ve Başbakanlık arasında bir sehpa oturtular. Bu mahkeme bir formalitedir..."

Duruşma, tanıkların dinlenmesi için 24 ekim 1979'a erteleniyordu...

İlk duruşmasında "Kimseden para almadım" diyen ve ailesi üç aydan üç aya aldığı 15 bin lira emekli maaşı ile geçinen Mehmet Ali Ağca'nın, değişik kentlerde annesi ya da kendi adına bankalara yatırılmış yaklaşık 400 bin lira hesapları olduğu saptanıyordu...



## İKİNCİ DURUŞMADA İNKAR EDİYOR

Mehmet Ali Ağca 24 ekim günü yapılan ikinci duruşmasında ise ilk ifadesini altüst edercesine bir ifade veriyor ve "İpekçi olayında

olduğunu, ancak onu kendisinin öldürmediğini" söylüyordu.

Ağca ve avukatları, "İçişleri Bakanı ve emniyet görevlileri tarafından hazırlanan bir senaryonun üzerine davanın kurulmuş olduğunu" belirterek tüm ifadelerini reddediyorlardı. Ağca ise, "Karardan sonra açıklamalar yapacağımı" söylüyordu...

Ağca'nın avukatı daha sonra, basında "zaman kazanma" olarak değerlendirilen bir istemde bulundu ve "Ağca'nın akli dengesinin yerinde olup olmadığının belirlenmesini" istedi. Ve ikinci duruşma da tanık istemi için bir başka tarihe erteleniyordu...



## ATILLA SERPİL VE AĞCA'NIN KAÇMA GİRİŞİMİ

Yeni duruşma günü beklerken, 5 kasım 1979 günü Mehmet Ali Ağca ve ülkücü bir başka sanık, Atilla Serpil, "akli dengelerinin yerinde olup olmadığının belirlenmesi" için Adli Tıba gönderildiler. Atilla Serpil muayenesi sırasında, iki silah birden çekerek kaçma girişiminde bulundu. Olay sırasında koridorda erlerin kontrolünde bulunan Mehmet Ali Ağca ile Serpil'in, kaçma eyleminin üzerinde fazla durulmadı. Ve Atilla Serpil, kendisini muayene eden Dr. Ayhan Songar tarafından ikna edilerek teslim oldu...

Nasıl bir eylemdi bu... Maltepe Askeri Cezaevi'nden getirilen iki sanık, iki tabancayı nereden bulmuştu? Ağca'nın eylemle ilişkisi neydi. Daha sonra, gazetelere yansıyan, zamanın İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneşin açıklamalarında da belirttiği gibi, "Bu olayın üzerinde fazla durulmadı" ve olay kapandı.



## VE AĞCA KAÇIYOR

Atilla Serpil - Mehmet Ali Ağca ikilisinin, Adli Tıp'daki bu kaçma girişimlerinden bir süre sonra, 23 kasım 1979 cuma gecesi Abdi İpekçi'nin katil sanığı Mehmet Ali Ağca, Kartal'daki Zırhlı Tugay'ın ortasında bulunan Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçırıldı...

Ağca'nın kaçırılmasından sonra her zaman olduğu gibi, yetkili kişiler "önemli" açıklamalarda bulundular...

Eski İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş konuya ilişkin açıklamasında İpekçi olayı ile ilgili detaylı bilgiler veriyor ve "Ağca'nın kaçırılış olayı çok önemli bir örgütün, çok stratejik noktalarda adamlarının olmasıyla başarılacak bir iştir" diyordu...

Kaçırılma olayından bir süre sonra Mehmet Ali Ağca gazetemizi iki kez telefonla arıyor ve bir de "Papa'yı öldürmek için kaçtığını" belirten bir mektup gönderiyordu.



## HERŞEY YENİDEN BAŞLIYOR

Ağca'nın kaçırılmasıyla her şey yeniden başlıyordu... Telefonlar, mektuplar, ihbarlar.. ihbarlar...

"Ağca kadın kılığında Rize'ye gidiyor."  
"Ağca Almanya'ya gitti."  
"Ağca, Gültepe'de görüldü."

Ve daha başkaları...

Mehmet Ali Ağca ile ilgili duruşma şimdi, onun gıyabında sürüyor. Duruşmalarda Ağca'nın vekili Av. Turan Özbay ve Ağca'nın suç ortağı Yavuz Çaylan ve avukatları hazır bulunuyor.

Son duruşmaya kadar, olay sırasında Ağca'yı gördüğünü ve tanıdığını söyleyen bir bakan tanık dinlendi. Ağca'yı olay sırasında görüp, sonradan resmini çizen ve onu aynalı odadan tanıyarak "Katil bu" diyen tanık henüz dinlenmedi. Son üç celsede de duruşmaya gelmedi. Bunun üzerine Sıkıyönetim Komutanlığı bir açıklama yaparak, "7 şubat pazartesi gününe kadar tanık duruşmaya getirilmezse sorumlu kişiler hakkında dava açılacağını" belirtti...

Bu tanığın da dinlenmesiyle dava son aşamaya gelmiş olacak. Askeri Savcı, esas hakkındaki mütalâasını sunacak, avukatlar savunmalarını yapacaklar. Ve o güne dek Ağca yakalanırsa cezası verilecek, yakalanmazsa mahkeme gıyabında karar verecek...

Evet, bugün MİLLİYET'in yaşadığı en acı günün yıldönümü...

Bugün, Türk basınının en "kara gün"ünün yıldönümü...

Bugün, Sedat'ın, Nüket'in babası, Sibel İpekçi'nin acı-tatlı 23 yılını birlikte geçirdiği Abdi İpekçi'nin acımasızca öldürülüşünün yıldönümü...

Ve biz, çok zor yazdığımız bu yazıyı yine onun cümleleri ile bitiriyoruz:

"ÖLDÜRDÜNÜZ NE OLDU? Ülkemiz tam bağımlıydı da, tam bağımsız mı oldu? Türkiye'nin şerefine şeref mi kattınız?"

Ülkücüyünüz, daha mutlu bir Türkiye için her şeyinizi adamıştınız. Yanlış fikirlerle şartlandırıldınız. Bakın şimdi elleriniz kana bulandı. Hunharca işlenmiş bir cinayetin failleri oldunuz. Bu kanlı macera sona erdiğinde gerinizde bıraktığınız Türkiye daha mutlu bir Türkiye olmayacak. Ve o sonucun başlıca sorumlusu olarak anılacaksınız... ANLAYIN ARTIK BUNU..."